

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Role asistovaného kontaktu v procesu pěstounské péče

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Dita Moulíková

Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem ***Role asistovaného kontaktu v procesu pěstounské péče*** jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2022.....

Dita Moulíková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Martině Hruškové, Ph.D. za její vstřícný přístup, cenné rady a za to, že pro mě byla během studia inspirací.

Děkuji tímto i sociálním pracovníkům, kteří mi věnovali svůj čas a při rozhovorech byli velmi sdílní, díky čemuž mohla tato práce vzniknout.

Poděkování patří i mé rodině, která mi je vždy oporou, nejen po dobu studia.

Role asistovaného kontaktu v procesu pěstounské péče

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na službu asistovaný kontakt v procesu pěstounské péče. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak je služba asistovaný kontakt využívána v organizacích doprovázející pěstounské rodiny v Jihočeském kraji. Na základě studia teoretických podkladů byla stanovena výzkumná otázka: „Jak vnímají službu asistovaný kontakt sociální pracovníci v Jihočeském kraji?“

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou neboli výzkumnou, přičemž teoretická část zahrnuje popis forem náhradní rodinné péče, vysvětlení tematiky kontaktu dítěte v pěstounské péči s biologickou rodinou a vydefinování služby asistovaného kontaktu. Praktická část je zpracována na základě kvalitativního výzkumu. Pro zpracování byla využita metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovorů bylo provedeno celkem pět. Rozhovory se mohly uskutečnit díky sociálním pracovníkům zabývajících se doprovázením pěstounů, kteří byli vybráni jako výzkumný soubor na základě metody záměrného výběru. Výsledky byly vyhodnocovány pomocí otevřeného kódování.

Z výsledků z provedených rozhovorů vyplývá, že sociální pracovníci poskytující službu asistovaný kontakt v Jihočeském kraji mají převážně pozitivní postoj ke službě asistovaný kontakt a vnímají ho tím pádem jako přínosný.

Výsledky této bakalářská práce mohou být použity jako studijní materiál pro studenty nebo instituce zabývajících se tematikou doprovázení pěstounských rodin, nebo také pro budoucí zájemce pro výkon pěstounské péče.

Klíčová slova

pěstounská péče; asistovaný kontakt; dítě; biologický rodič; pěstoun

Assisted Custody and its Role in Foster Care

Abstract

The bachelor thesis is focused on the service of assisted contact in the process of foster care. The aim of this thesis is to find out how the assisted contact service is used in organizations accompanying foster families in the South Bohemian region. Based on the study of theoretical data, the research question is "How do social workers in the South Bohemian Region perceive assisted contact?"

This thesis is divided into theoretical and practical or research part, while the theoretical part includes a description of forms of substitute family care, an explanation of the child's contact in foster care with the biological family and defining the assisted contact service. The practical part is based on qualitative research. The method of questioning, the technique of semi-structured interview, was used for processing. A total of five interviews were conducted. The interviews were conducted thanks to social workers involved in accompanying the foster parents, who were selected as a research group based on a deliberate selection method. The results were evaluated using open coding.

The results of the interviews show that social workers providing the assisted contact service in the South Bohemian Region have a predominantly positive attitude towards the assisted contact service and therefore perceive it as beneficial.

The results of this bachelor's thesis can be used as a study material for students or institutions dealing with the issue of accompanying foster families, or for future applicants for foster care.

Key words

foster care; assisted contact; child; biological parent; foster parent

OBSAH

ÚVOD	7
1. VYMEZENÍ POJMŮ.....	8
1.1. RODINA.....	8
1.1.1. <i>Výňatek z historie náhradní rodinné péče</i>	9
1.2 POJEM NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	10
1.3 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	10
1.3.1 <i>Svěření do péče jiné osoby než rodiče</i>	11
1.3.2 <i>Osvojení</i>	11
1.3.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	12
1.3.4 <i>Pěstounská péče na přechodnou dobu</i>	13
1.3.5 <i>Poručenství</i>	13
1.4 SUBJEKTY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	14
1.4.2 <i>Dítě</i>	14
1.4.3 <i>Biologický rodič</i>	15
1.4.4 <i>Pěstoun</i>	15
2. KONTAKT DÍTĚTE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI S BIOLOGICKÝM RODIČEM	17
2.1 ATTACHMENT	18
2.2 FORMY KONTAKTU.....	18
2.3 SLUŽBA ASISTOVANÝ KONTAKT KONTEXTU SETKÁVÁNÍ DÍTĚTE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI S BIOLOGICKÝM RODIČEM	19
2.4 DOPROVÁZENÍ A SLUŽBY PRO PĚSTOUNSKÉ RODINY	21
3. PRAKTICKÁ ČÁST	23
3.1 CÍL VÝZKUMU	23
3.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	23
3.3 SBĚR DAT A POUŽITÁ METODIKA	23
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	24
3.5 REALIZACE VÝZKUMU	25
3.6 VYHODNOCENÍ DAT A ETIKA VÝZKUMU	25
4. VÝSLEDKY	27
5. DISKUSE	37
6. ZÁVĚR	40
7. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	42
8. SEZNAM OBRÁZKŮ.....	46
9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	47

ÚVOD

Tato bakalářská práce pracuje s tématem služby asistovaný kontakt v pěstounské péči. Kontakt mezi dítětem, které je v pěstounské péči a jeho biologickým rodičem nebo jiným rodinným příslušníkem, je totiž v současné době velmi aktuálním a stále rozšiřujícím se tématem. Pěstoun, jakožto pouze náhradní rodič, je již při přípravě na výkon pěstounské péče připravován na to, že k takovým kontaktům při převzetí dítěte do péče může docházet a že v nich nesmí zabraňovat. Stává se, že se pěstoun k takovýmto kontaktům staví odmítavě. U pěstounů totiž nastává strach z odloučení s dítětem a případného návratu do biologické rodiny. Jejich negativní postoj může být někdy zapříčiněn nedůvěrou vůči rodičům, a to v případech, kdy bylo dítě odebráno z velmi problematického prostředí. Z tohoto důvodu je možné využití asistence při kontaktech. Asistence by měla pomoci zajistit hladký průběh všem zúčastněným stranám a v první řadě by měla být realizována v nejlepším zájmu dítěte. Zpravidla by měla být nastavena tak, aby kontakt dítěti nezpůsobil případnou újmu.

Bakalářská práce obsahuje část teoretickou a část praktickou. V teoretické části budou vysvětleny jednotlivé formy náhradní rodinné péče, její historie, jednotlivé strany figurující v pěstounské péči, kontakt dítěte v pěstounské péči s jeho biologickou rodinou, attachment neboli citové pouto, kontakt dítěte v pěstounské péči se svým biologickým rodičem a služba asistovaný kontakt. Praktická část se zabývá zkoumáním služby asistovaný kontakt v doprovázejících organizacích v Jihočeském kraji.

1. Vymezení pojmů

1.1. Rodina

Co se týče historie, do 19. století měl stát velký vliv na vytvoření rodiny. V období středověku bylo dokonce nutné mít pro založení rodiny svolení z pozice vrchnosti. Od 20. století však proběhlo několik důležitých změn, které ovlivnily některé přístupy k této tématice. Lidé se začali rozhodovat dle vlastního názoru a brali v potaz pouze to, co sami považovali za důležité. Velkou roli hrál nástup žen na trh práce, což znamenalo částečný zánik nadřazenosti mužů, která byla stěžejní pro patriarchální model rodiny, dále také větší používání antikoncepčních prostředků. Postmoderní rodinný systém je založen spíše na uspokojování citových potřeb partnerů, nikoli pro reprodukci společnosti (Matoušek, 2003).

Dnes se na rodinu pohlíží mnoha způsoby a neexistuje ustálená definice. Dle Matějčka (2013, s. 38) se dá rodina definovat jako *„tradiční společenství osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře. V jejím rámci se utvářejí základní charakteristiky našeho duševního života. Autor dále uvádí, že „obecně vzato spočívá primární funkce rodiny v tom, že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte. Jedinec si s sebou odnáší do života základní pojetí citů a modely chování jako své vlastní dispozice či sklony“* (Matějček, 2013).

Rodinná výchova se drží některých principů. Patří sem:

Naplňování duševních potřeb dítěte a zároveň rodičů – základem tohoto vzájemného působení je to, že dítě přijali rodiče za své vlastní, ať už to jsou ti biologičtí nebo náhradní (Matějček, 2005).

Trvalost a hloubka citových vztahů – důležité je uspokojení potřeby mít životní jistotu (Matějček, 2005).

Společenství času a prožitků, prostoru – stabilní přítomnost rodičů a společné strávení volného času je nejpodstatnějším předpokladem pro fungování vztahů (Vágnerová, 2017).

Výchovná interakce – nejde pouze o výchovu dítěte rodičem, ale i o dítě, které svým chováním může z některých hledisek ovlivnit svého rodiče (Matějček, 2005).

Soužití a sdílení – i přes dobře vybudovaný vztah mezi rodičem a dítětem je důležité, aby rodič zapojil do své výchovy v přiměřené míře odměny a tresty, a tím příznivě ovlivnil výchovu (Matějček, 2005).

Matoušek (2003, s. 183) uvádí, že *„všechny známé společnosti, které se pokoušely o nahrazení rodiny nějakou jinou výchovnou institucí (např. jesle s denní docházkou, dětská oddělení izraelských kibuců), po určité době uznaly nenahraditelnost rodiny a od podobných pokusů upustily“* (Matoušek, 2003).

Dítě potřebuje totiž základní pocit jistoty, který si vybuduje jen díky důvěře k lidem jemu blízkým. Dítě si díky trvalému působení a péči dospělého jedince ukotví své postoje, hodnoty a dovednosti (Matoušek, 2003).

Matoušek (2003, s. 182) uvádí, že se *„zvyšuje i počet tzv. sociálních sirotků, tedy dětí, které sice mají biologické rodiče, ale ti nejsou schopni nebo ochotni o dítě pečovat. Křehkost rodiny musejí soudobé státy kompenzovat ochranou dítěte v případech vážných rozepří mezi partnery, resp. v době jejich rozchodu, a budovat systémy náhradní rodinné péče“* (Matoušek, 2003).

1.1.1. Výňatek z historie náhradní rodinné péče

V roce 787 v Miláně se u tamního arcibiskupa objevila první myšlenka o založení takzvaného nalezince. Tento pojem by se mohl v současné době přeložit jako vytápěný box, do kterého smí být umístěno nechtěně narozené dítě. Takový prostor bychom mohli najít například v některém z dětských domovů. Pozdější rozvoj těchto nalezinců paradoxně dovedl společnost k přemýšlení o změně, jež vedla k vydání knihy, která shrnovala zásady pro tehdejší pěstouny (Gabriel a Novák, 2008).

Vytvořené zásady se podobaly těm současným. Pro pěstounky bylo nutné doložit ověřené vysvědčení o způsobilosti a potvrzení obvodního nebo obecního lékaře. Lékař u náhradní matky prověřoval schopnost kojít, fyzickou způsobilost rodiny a také to, zda je domov uzpůsoben pro přijetí dítěte. Pěstounka byla za výchovu dítěte finančně ohodnocována. V předpisu byl popsán i případ, kdy by způsobilost pěstounky nebyla pro úřady vyhovující a okolnosti s tím související (Gabriel a Novák, 2008).

1.2 Pojem náhradní rodinná péče

Pod pojmem náhradní rodinná péče se rozumí péče o dítě, o které je pečováno jinou osobou než jeho vlastním rodičem, a to v jeho přirozeném rodinném prostředí (Adopce, 2022).

Mezi formy péče o dítě dle nového občanského zákoníku (dále jen NOZ) patří poručenství, opatrovnictví dítěte, svěřeni dítěte do péče jiné osoby, pěstounství a ústavní výchova (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Bubleová (2011, s. 39) pojednává o tom, že „*v současné době systém náhradní rodinné péče pouze ojediněle řeší případy skutečně osiřelých dětí, kterým oba rodiče nebo jeden z nich zemřel. V naprosté většině se setkáváme s životními osudy takzvaně sociálně osiřelých dětí, které mají matku a otce nebo alespoň jednoho z nich, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat.*“ Autorka dále uvádí, že ve výše uvedených situacích se děti primárně umísťují do péče širší rodiny anebo osob, se kterými se dítě osobně zná, a až v druhé řadě jsou vyhledávány osoby, které mohou dítě vzít do své péče (Bubleová, 2011).

1.3 Formy náhradní rodinné péče

Dle NOZ zákona č. 89/2012 Sb., patří mezi formy náhradní rodinné péče:

- svěřeni dítěte do péče jiné osoby
- pěstounská péče
- pěstounská péče na přechodnou dobu
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje
- osvojení (MPSV, 2021).

Bubleová a kolektiv (2014) je toho názoru, že v dnešní době a aktuální společnosti je normální, aby bylo o dítě pečováno v jeho biologické rodině, avšak ne vždy je toto z některých důvodů možné. V tuto chvíli se přepisuje povinnost státu, aby takovým dětem zvládl zajistit náhradní péči, kterou upravuje zákon 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) musí přemýšlet o tom, zda bude moci být dítě vychovááno jinými rodinnými příslušníky, v náhradní rodinné péči či zda bude muset být umístěno do ústavní výchovy (Bubleová, 2014).

Zprostředkování pěstounské péče a osvojení, pěstounská péče na přechodnou dobu, práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, dohody o výkonu pěstounské péče, státní příspěvek na výkon pěstounské péče a dávky pěstounské péče jsou upraveny zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (MPSV, 2021).

1.3.1 Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Soud může učinit rozhodnutí o svěření dítěte do výchovy jiné osoby, než je jeho biologický rodič, je-li to v jeho zájmu, avšak tato osoba musí se svěřením dítěte do vlastní péče souhlasit. Při hledání náhradního rodiče soud upřednostňuje osoby v příbuzenském vztahu nebo dále někoho, kdo má s dítětem vzájemně vytvořené citové pouto. Mimo jedince může být rozhodnuto i o svěření dítěte do výchovy dvou manželů (Bubleová, 2014).

Do výchovy pouze jednoho z nich lze svěření učinit jen s udělením souhlasu druhého manžela v případě, že má právní způsobilost. Svěření do péče jiné osoby lze jen v případě možnosti uložení vyživovací povinnosti vůči dítěti (Bubleová, 2014).

„Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby je upřednostňováno před péčí o dítě v ústavní výchově“ (MPSV, 2021).

1.3.2 Osvojení

Dle zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku se osvojením rozumí přijetí cizí osoby za vlastní (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Bubleová (2014) sděluje, že v případě rozhodnutí soudu o osvojení, jedinec nebo oba manželé nabývají rodičovské odpovědnosti a přijímají tím z pohledu práva dítě za své vlastní. Tím zanikají všechna práva a povinnosti mezi ním a jeho biologickou rodinou. S tím souvisí i vznik příbuzenských vztahů mezi osvojencem a rodinou osvojitele (Bubleová, 2014).

1.3.3 Pěstounská péče

Pěstounská péče je upravena v občanském zákoníku zákonem č. 89/2012 Sb. v § 958 – § 970. V Zákoně č. 452/1992 Sb. o pěstounské péči § 2 odstavci 3 stojí: *„Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a zaniká dosažením zletilosti dítěte, úmrtím dítěte nebo pěstouna. Společná pěstounská péče zaniká též rozvodem manželství pěstounů nebo úmrtím jednoho z manželů; zemře-li jeden z manželů, stává se pěstounem druhý manžel.“* O zrušení pěstounské péče žádá pěstoun a rozhoduje o něm soud. Zrušení se zvolí tehdy, kdy pro to existují závažné důvody (Zákon č. 452/1992 Sb.).

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče. Rozhoduje o ni soud na dobu, po kterou je znám důvod, který zabraňuje biologickému rodiči starat se o své dítě. Jedná se o formu péče, která by měla pomoci dítěti překonat komplikované životní období, ve kterém jeho rodina selhává v naplňování jejího základního úkolu. Zde má rodič právo na navrácení dítěte zpět do vlastní péče, je-li to v zájmu dítěte. Soud mimo jiné udává pěstounům povinnost pravidelně podávat informace o výkonu pěstounské péče (Bubleová, 2014).

Pazlarová (2016) uvádí rozlišení dvou druhů pěstounské péče, a to zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Zprostředkovaná pěstounská péče nastává ve chvíli, kdy krajský úřad pro děti vedené ve své evidenci nalezne vhodného žadatele o pěstounskou péči. Žadatelé jsou evidováni v evidenci žadatelů o pěstounskou péči, vedené tímto nebo jiným krajským úřadem. V případě zprostředkované pěstounské péče vzniká nárok na dávku odměna pěstouna. Nezprostředkovaná pěstounská péče je taková péče, kdy si pěstoun dítě vybírá, jelikož se jedná o osoby příbuzné či blízké. Zde probíhá péče v rámci širší rodiny či společnosti lidí. Vzniká nárok na dávku příspěvek při pěstounské péči (Pazlarová, 2016).

Pěstouni pobírají finanční odměny za výkon pěstounské péče formou dávek pěstounské péče. Dávkami pěstounské péče jsou příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, příspěvek při pěstounské péči – nová dávka od 1. 1. 2022. Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla lze využít v případě péče o 3 a více dětí (Úřad práce, 2021).

1.3.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma krátkodobé náhradní rodinné péče je ukotvena v § 958 odst. 3 občanského zákoníku s tím, že je zde odkaz na detailní úpravu v § 27 a zákona o sociálně-právní ochraně dětí (Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon č. 359/1999 Sb.).

V zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, § 27a, odstavec 7 bod a, b, c stojí, že *„soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zákona o SPOD vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba“* (Zákon 359/1999 Sb.).

Na oficiálních webových stránkách Jihočeského kraje můžeme najít evidenci pěstounů, kteří jsou připraveni přijímat děti do pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato evidence je vedena od 1.1.2006 (Kraj Jihočeský, 2019).

1.3.5 Poručenství

Poručenství je druh zákonného zastoupení. V zákoně č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku v § 928 odstavci 1 stojí, že *„není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka“* (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Odstavec 2 zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku v § 928 je uvedeno, že poručník přebírá za dítě všechna práva a povinnosti stejně jako rodič, avšak bez povinnosti vyživovací (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Poručníkem je stanovena fyzická osoba – upřednostňuje se ta, kterou označí sami rodiče za vhodnou, především jde-li o příbuzenský nebo blízký rodinný vztah. Poručníka stanoví soud v případě, kdy ani jeden biologický rodič není schopen plnit rodičovskou odpovědnost nebo jim byl její výkon přerušen. Vyskytuje se i v situacích, kdy byla rodičům úplně odebrána nebo omezena způsobilost k právním úkonům (Knihovna NRP, 2016).

Poručník se považuje za zákonného zástupce, i když mezi ním a dítětem nevzniká stejný vztah, který běžně vzniká mezi dítětem a biologickým rodičem. Pokud o dítě osobně pečuje, má nárok na stejné dávky, jako mají pěstouni při výkonu pěstounské péče. Poručník se stanovuje z důvodu ochrany nezletilého, jelikož vzhledem k dosaženému věku nemá způsobilost k právním úkonům (Knihovna NRP, 2016).

1.4 Subjekty pěstounské péče

V pěstounské péči figurují jednotlivé strany, kterým je věnována tato kapitola. Jedná se o dítě v pěstounské péči, biologického rodiče a pěstouna.

1.4.2 Dítě

V zákoně č. 452/1992 Sb. o pěstounské péči § 2, odstavci 1 stojí, že *„dítě, jehož výchova u rodičů není zajištěna z příčin, které budou zřejmě dlouhodobé, může být svěřeno do pěstounské péče jiného občana (dále je "pěstoun"), jestliže zájem dítěte vyžaduje svěření do takové péče“* (Zákon č. 452/1992 Sb.).

Dítě vzaté do pěstounské péče se nepovažuje za biologického potomka. Vztah mezi pěstounským rodičem a dítětem může být budován i celý život, z právního hlediska však končí dosažením plnoletosti. Soud může umožnit návrat dítěte do původní rodiny a umožnit tím biologickým rodičům obnovení péče o něj (Gabriel, 2008).

1.4.3 Biologický rodič

Holub (2011) považuje za biologického rodiče příbuznou osobu dítěte v přímé linii v prvním stupni – vztah předka vůči potomkovi. Biologický rodič má dle NOZ veškerá práva a povinnosti, která plynou z toho, že jde o předka nezletilého dítěte (Holub, 2011). Gabriel (2008) sděluje, že co se týče pozice v procesu pěstounské péče, biologický rodič je informován o místě pobytu svého dítěte a současně s tím má možnost ho v náhradní rodině navštěvovat (Gabriel, 2008). Loehlin et. al. (2007) tvrdí, že rodiče, kteří nejsou schopni dobře zvládat své rodičovské povinnosti, mají horší genetické dispozice, které od nich přebírají i jejich potomci. Proto je zde předpoklad, že děti v pěstounské péči zvládají hůře zapadnutí do jiného prostředí než děti vlastní, a to i za předpokladu toho, že pobývají ve stejné rodině (Loehlin et. al., 2007).

1.4.4 Pěstoun

V zákoně č. 452/1992 Sb. o pěstounské péči § 3 je stanoveno, že pěstounem může být ten občan, který splňuje osobnostní požadavky. V zákoně dále stojí: *„Zejména morální a zdravotní, pro zajištění řádné výchovy dítěte a který způsobem svého života i života své rodiny, v níž bude dítě vychováváno, zaručuje, že bude pěstounskou péči vykonávat ku prospěchu dítěte“* (Zákon č. 452/1992 Sb.).

V zákoně č. 452/1992 Sb. o pěstounské péči § 4, v odstavci 1 stojí, že „pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat. Byl-li ustanoven pěstounem jen jeden z manželů, je druhý manžel, který s ním žije ve společné domácnosti, povinen pomáhat při výchově dítěte (Zákon 452/1992 Sb.).

Odstavec 2 téhož zákona říká, že *„pěstoun má při výchově dítěte práva a povinnosti rodičů; právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má však jen v běžných věcech. Má-li pěstoun za to, že rozhodnutí zákonného zástupce dítěte v ostatních věcech není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu“* (Zákon 452/1992 Sb.).

Pazlarová (2016) uvádí, že za pěstouna můžeme označit takovou osobu, které bylo do výchovy svěřeno dítě, o které nemůže pečovat vlastní rodina (Pazlarová, 2016).

Zezulová (2012) označuje budoucí pěstouny jako osoby motivované tužbou pomáhat dítěti, o které nelze být postaráno v jeho vlastní rodině. Někdy zde může figurovat i chtíč po pořízení dalšího sourozence pro dítě vlastní (Zezulová, 2012).

Gabriel (2008) pojednává o nárocích, jež jsou kladeny jak na osobnost pěstouna, tak na jeho blízké i širší sociální prostředí. Nejedná se o běžné psychologické kategorie, ale spíše o globální charakteristiky osobnosti. Co se týče osobnostních vlastností, mělo by se jednat osoby vyspělé, vyrovnané, s bohatými zkušenostmi ze života, dostatečně začleněné do společnosti a hlavně osoby, které jsou schopné spolupracovat. Dále by to měly být takové osoby, které budou v první řadě hledět na potřeby dětí, které budou vychovávat v rámci pěstounství a až následně na potřeby své vlastní, musí umět poskytnout lásku a oporu a zároveň opominout fakt, že může být jejich vztah s dítětem kdykoliv přerušen (Gabriel, 2008).

Psychiatrická klinika 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecná nemocnice v Praze učinila v letech 2011-2014 výzkum, který zkoumal a porovnával jak vývoj dětí v ústavní péči, pěstounských a biologických rodinách, tak i rozdíly ve vlastnostech biologických rodičů a pěstounů (Ptáček a kol., 2011).

Pro měření osobnostních vlastností byla využita metoda dotazník NEO-FFI a Škála rodinného prostředí. Šetření se zúčastnilo 100 pěstounských párů a 100 párů biologických rodičů (Ptáček a kol., 2011).

Pazlarová (2016, str. 58) uvádí, že „*pozorování osobností realizované metodou NEO-FFI ve své podstatě potvrzuje, že u osob vykonávající pěstounskou péči nenalzáme oproti biologickým rodičům vyloženě specifický osobnostní profil.*“ Jedinou odchylkou vyplývající ze statistiky je nejvyšší neuroticismus u pěstounských rodičů (Pazlarová, 2016). Autorka dále uvádí, že při zkoumání náhradních rodičů může nastat situace, kdy rodiče neuspějí v rámci psychologického vyšetření a tím pádem nemohou být doporučeni jako vhodní pěstouni, ačkoliv jsou ve společnosti řádně začleněni, podstoupili veškeré přípravy, a dokonce vychovali vlastní děti. V tuto chvíli dochází k revizním vyšetřením (Pazlarová, 2016).

Pazlarová (2016) konstatuje, že hlavním důvodem, proč musí zájemci o pěstounskou péči podstupovat psychologická vyšetření, je odpovědnost státu za péči o ohrožené děti. Stát musí mít jistotu, že osoby, kterým děti svěří, budou plně způsobilé k výchově a naplňování potřeb dítěte. V neposlední řadě je zkoumána zdravotní způsobilost a duševní zdraví, které však neprokazuje klinický psycholog, ale lékař (Pazlarová, 2016).

Zkoumané osobnostní kvality by se z obecného hlediska mohly rozdělit do tří skupin – předpoklady k rodičovství a rodičovské kompetence, sociální integrace a fungování a osobnostní předpoklady (Pazlarová, 2016).

2. Kontakt dítěte v pěstounské péči s biologickým rodičem

Dříve byla pěstounská péče realizována tak, že se pracovníci snažili umístit dítě co nejdále od biologické rodiny, jelikož zastávali názor, že rodiče, kteří ve výchově jednou selhali, již nejsou způsobilí k další výchově. Bylo tomu tak do 80. let 20. století. Kontakt s rodinou se považoval za nežádoucí (Pazlarová, 2016).

Vlčková (2015) pojednává o tom, že dnes se na kontakt biologických rodičů s dětmi v pěstounské péči pohlíží jinak. Autorka dále uvádí zjištění, že dítě může být po opuštění rodiny frustrované nedostatkem informací o své biologické rodině. Pokud je kontakt pravidelný a pozitivní, zlepšuje psychologické prospívání dítěte v jeho náhradní rodině. Dítě lépe pochopí situaci, ve které se nachází, což je pro něj velmi důležité. Mělo by dobře vědět, kdo se nachází na jaké pozici v jeho životě (Vlčková, 2015).

Podle článku 7 Úmluvy u právech dítěte „*má dítě právo znát své rodiče a právo na jejich péči.*“ Dále je ve článku 8 uvedeno „*právo dítěte na zachování jeho totožnosti*“ (Úmluva o právech dítěte, 2016). S tím souvisí i pohled Uhlířové (2012), dle které by mělo mít dítě dostatečné povědomí o své biologické rodině a o svých kořenech, jelikož pokud tomu tak není, může mu to navodit pocit, že nikam nepatří (Uhlířová, 2012).

Barber (2004) je toho názoru, že vzájemný kontakt má jedině příznivý vliv na mentální vývoj dítěte. Jedním z přínosů bývá i větší šance návratu dítěte do původní rodiny z důvodu stálého udržování citových vazeb (Barber, 2004).

Dle Uhlířové (2012) se mnohdy pěstouni ocitají v situaci, kdy je složité rozpoznat, jak moc je pro dítě náročné mluvit o jeho biologické rodině a nevědí, v jakém rozsahu o ni mohou před dítětem mluvit. Proto je důležité zmapovat situaci a být opatrný (Uhlířová, 2012). Zezulová (2012) uvádí, že je stěžejní neodsuzovat nebo nehodnotit biologické rodiče nebo příbuzné (Zezulová, 2012). Uhlířová (2012) dodává, že v případě, kdy to je vhodné, lze nanejvýš hodnotit činy, které rodiče vykonaly, ne je jako takové (Uhlířová, 2012).

Sinclair (2005) konstatuje to, že kontakty dítěte v pěstounské péči s biologickým rodičem mohou být složité. Dítě se může těšit a zároveň z něj mít obavy (Sinclair, 2005)

2.1 Attachment

Attachment můžeme přeložit do češtiny jako „*vztahovou vazbu*“ nebo „*citové pouto*“, které se vytváří mezi dítětem a osobou, která mu poskytuje péči a ochranu. Je zřejmé, že pro zdravý vývoj dítěte je klíčové vybudování si citového pouta k jedné blízké osobě, která o něj pečuje (ATTA, 2022).

Winnette (2018) označuje attachment jako pojem úzce související s narušením a zároveň také s údržbou kontaktu mezi dítětem a jeho biologickým rodičem, tudíž hraje svou roli v náhradní rodinné péči. Autorka přisuzuje velkou důležitost vazby pro vývin dítěte po stránce kognitivní, emocionální a společenské (Winnette, 2018).

Záležitosti vazebného chování studoval anglický psychiatr John Bowlby. Ve své literatuře odkazuje na to, že pokud si dítě nevytvoří citové pouto, anebo vytvoří, ale naruší se, dítě bývá deprivované. Takový stav se může objevit u dítěte, které přechází z nefunkční biologické rodiny do pěstounské péče. Tam může nastat problém v navazování vztahu nebo vazby nové (Bowlby, 1997).

2.2 Formy kontaktu

Pazlarová (2016) sděluje, že kontakt v tomto případě nemusí představovat pouze osobní schůzku, ale existuje několik podob. Nejvíce vzdálenou možností pro komunikaci je takzvaná „*poštovní schránka*“. Využívaná je v případě, kdy není příliš vhodné, aby rodič,

který ztratil rodičovská práva, znal adresu dítěte. Adresa pro doručení je stanovena na neutrálním místě, např. u pověřeného pracovníka. Obě strany – rodič i dítě zde mohou zanechat dopis a pracovník jej předá adresátovi (Pazlarová, 2016).

Sobotková (2016) uvádí, že v podobném případě je využíván písemný, telefonický či internetový kontakt, který může proběhnout mezi rodičem a pečující osobou nebo pověřeným pracovníkem. Dítě v tuto chvíli figuruje pouze jako příjemce informací, jelikož mu je tyto osoby jsou schopny sdělit způsobem odpovídajícím jeho věku a rozumovým schopnostem. Jeho účelem je zprostředkování informací o svém původu (Sobotková, 2016).

Vrtbovská (2011) uvádí, že pokud dítě vyrůstá dlouhodobě v náhradní rodině a se svým rodičem se nikdy nesetkalo, může být umožněno jednorázové osobní setkání s rodičem. Některé děti považují za podstatné, aby si takzvané „doplňily“ svůj životní příběh. Obvykle nepřichází zájem o opakované setkávání. Sociální pracovník na setkání připravuje všechny zúčastněné strany, a to rodiče, pečující osobu a dítě (Vrtbovská, 2011)

Pazlarová (2016) rozlišuje osobní kontakt ve dvou formách – asistovaný a bez asistence. Kontakt bez asistence může být v rozsahu od krátkých vycházek až po nekolikadenní pobyty doma (Pazlarová, 2016).

Vrtbovská (2011) uvádí, že pravidelný organizovaný kontakt v případě, kdy se nepředpokládá návrat dítěte zpět do jeho biologické rodiny, se uskutečňuje za účelem možnosti strávení společných chvil. Před zahájením musí být nastavena frekvence pro setkávání, to se odvíjí od věku, přání a aktuální situace dítěte. Autorka dále uvádí, že „*na rodiče tedy nejsou přenášeny výchovné úkoly, nepracuje se na zvýšení jejich rodičovských kompetencí*“ (Vrtbovská, 2011).

2.3 Služba asistovaný kontakt kontextu setkávání dítěte v pěstounské péči s biologickým rodičem

Butulová (2011, s. 14) označuje službu asistovaný kontakt jako „*kompletní proces vedoucí od přípravy na setkávání dítěte vyrůstajícího v náhradní rodinné péči*“

s příbuzným facilitované odborným pracovníkem“ (Butulová, 2011). O asistovaném kontaktu vždy rozhoduje soud (Ochránce, 2020).

Rogalewiczová (2018) pojmenovává asistovaný kontakt jako formu dočasného omezení kontaktu mezi dítětem a rodičem, v jehož rámci jim smí být nařízena povinnost realizovat vzájemný kontakt pod dozorem třetí nezávislé osoby. Autorka dále uvádí, že tato služba se volí převážně v případech, kdy se očekává komplikovaná spolupráce s biologickým rodičem do takové míry, kdy je nutná asistence třetí osoby, dále v případě pomoci s průběhem prvotního kontaktu, ale i v takové situaci, kdy by bylo do budoucna podezření na ohrožení dítěte (Rogalewiczová, 2018).

Dle Butulové (2011) můžeme službu asistovaný kontakt chápat jako komplexní proces umožňující setkávání dítěte žijícího v náhradní rodinné péči s biologickým rodičem nebo příbuzným za doprovodu odborného pracovníka. Dále zahrnuje i samotnou přípravu na setkání, případně na některou jinou formu kontaktu (Butulová, 2011). Neil (2004) konstatuje, že příprava na setkání je stěžejním předpokladem pro úspěšnost (Neil, 2004).

Dle Butulové (2011) je zásadou této služby zpravidla: zájem dítěte, bezpečí, motivovanost uživatelů a otevřenost vůči spolupráci s OSPOD, dobrovolná účast, dodržování společně nastavených zásad, individualita, nestranný postoj pracovníka, podpora klientů v rámci zaměření se na jejich silné stránky (Butulová, 2011).

V Manuálu služby asistovaný kontakt (dále jen MSAK, s. 40) jsou uvedené následující dokumenty, které se zakládají, případně dokládají před zahájením asistovaného kontaktu. Je jimi dohoda o službě asistovaný kontakt, ve které se sepisují veškerá pravidla a podmínky. Mohou tam být stanoveny veškeré potřebné detaily pro hladký průběh kontaktu, čímž může být i doba čekání na účastníky při předem domluvené setkání. Podmínky se mohou měnit či nově vytvářet v průběhu realizace služby. V takovém případě je na místě uzavřít dodatek dohody a v něm provést veškeré aktualizace; zápisy o poskytování služby; souhlas se zpracováním osobních údajů; prohlášení o zachování mlčenlivosti a dále například dokument o převzetí odpovědnosti za dítě, rozhodnutí soudu atd.) (MSAK, 2011).

Kontakt mezi dítětem a jeho biologickým rodičem sice může probíhat v režimu s asistencí, avšak neměl by být považován za trvalé řešení situace. Asistence by měla sloužit k regulaci a omezení nepříznivých vlivů při kontaktu a ke zprostředkování bezpečí dítěte. Pokud se situace změní a nastane stav, kdy asistence již nebude potřeba, je nutné předat informaci soudu. To samé je třeba učinit i při negativním vývoji situace, a to tehdy, kdy je namístě sjednat jiné opatření (Ochránce, 2020).

2.4 Doprovázení a služby pro pěstounské rodiny

Pojem doprovázení představuje službu, která je poskytována pěstounským rodinám. Skládá se z jednotlivých služeb upravených v zákoně 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Doprovázení slouží pouze jako podpora rodin, narozdíl od OSPOD, který vykonává v této oblasti převážně kontrolní činnost. Hrají zde roli tři východiska:

1. Pouze rovnováha mezi podpůrnou a kontrolní složkou může zajistit kvalitní péči.
2. Spolupráce OSPOD a doprovázející organizace je pro zajištění péče nezbytná.
3. Oddělení podpůrné a kontrolní funkce je pro zajištění rovnováhy klíčové (Knihovna NRP, 2015).

Doprovázející organizace se musí řídit stejnými právními předpisy jako OSPOD. Nemají pravomoc žádným způsobem změnit to, že má dítě právo na kontakt s rodičem (Ochránce, 2020).

Butulová (2011) konstatuje, že v rámci doprovázení je pro rodinu stanoven konkrétní sociální pracovník, který je označován ve službě asistovaný kontakt za klíčového pracovníka. Ten zde figuruje jako osoba, která provází a připravuje cílové skupiny na službu. Dále se stará o koordinaci spolupráce mezi pěstouny, OSPOD a zájemcem o kontakt (Butulová, 2011).

Pazlarová (2016) uvádí rozdělení doprovázení na tři části:

- Podpora pěstounů: Vzhledem k tomu, že je práce pěstounů dlouhodobá a náročná, je nezbytné, aby byli plně informováni o možnostech pomoci a podpory. Rodině je proto stanoven klíčový pracovník, který by měl figurovat spíše jako rodinný přítel. Vzhledem k tomu, že nevykonává kontrolu, ale podporu, dochází k vytvoření důvěrného vztahu mezi jím a pěstounskou rodinou. V domácím prostředí i mimo něj

dochází k pravidelným setkáním ve stanoveném intervalu 1-2x za 2 měsíce. Ke kontaktu může docházet i častěji, a to v případě, kdy dojde například k neshodám v rodině. Může jít o přijetí nového člena rodiny. Klíčový pracovník napomáhá při navazování kontaktu s biologickou rodinou dítěte, což je pro všechny účastníky velmi náročná situace (Pazlarová, 2016).

- Podpora dítěte: Pro klíčového pracovníka je stěžejní navázání kontaktu jak s dětmi přijatými do rodiny, tak s vlastními. Jeho posláním je v této situaci být nápomocen při realizaci potřeb dítěte a při řešení veškerých situací s tím spojených. Dítě by se mělo naučit zodpovědnosti vůči svému chování a svým povinnostem v rodině. Pracovník by měl dítěti poskytnout svůj kontakt pro případ, že by se s ním chtělo samo spojit (Pazlarová, 2016).
- Podpora rodiny jako celku: Při procesu pěstounské péče se nepodporuje jen konkrétní rodina, ale i její širší okolí, jelikož to slouží jako zdroj podpory, která je v tomto případě vyžadována (Pazlarová, 2016).

Zásady podpory rodin v pěstounské péči:

- a) *Jednání v zájmu dítěte* – nejdůležitější je zájem dítěte, k jehož potřebám a právům je vždy přihlíženo v první linii a jsou podstatnější než práva biologických rodičů, osob pečujících a osob v evidenci.
- b) *Zaměření na náhradní rodinu jako celek* – na rodinu je pohlíženo jako na komplexní složku, ve které na sebe jednotliví členové vzájemně působí; sociální práce je realizována spolu s dítětem umístěným do pěstounské péče a s celou náhradní rodinou, včetně biologických dětí osob pečujících a osob v evidenci.
- c) *Individuální přístup* – všichni pracovníci berou v potaz momentální životní situaci každého jedince, který službu využívá a hledí na jeho individualitu.
- d) *Respekt ke každému klientovi* – v průběhu poskytování služby je přihlíženo k přáním a potřebám všech klientů a jsou zachovávána jeho práva. Všichni klienti mohou činit rozhodnutí týkající se jejich osoby a svěřeného dítěte na základě objektivních informací s vědomím následků svého rozhodnutí.
- e) *Poskytování služby v nejvyšší možné kvalitě* – pracovníci vykonávají službu v souladu s potřebnou kvalifikací, kterou nadále zvyšují a rozšiřují (Temperi, 2022).

3. Praktická část

V této části bakalářské práce bylo realizováno a následně vyhodnocováno výzkumné šetření, které spočívalo v provedení rozhovorů s pěti komunikačními partnery, jimiž byli sociální pracovníci poskytující službu asistovaný kontakt v doprovázejících organizacích. Pro toto šetření musely být připraveny některé náležitosti, bez kterých by nebylo možné výzkum provést. Bylo nutné stanovit si cíl práce a výzkumnou otázku, aby bylo možné dostat se k potřebnému výsledku.

3.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak je služba asistovaný kontakt využívána v organizacích doprovázejících pěstounské rodiny v Jihočeském kraji.

3.2 Výzkumná otázka

Dle Hendla (2015) je výzkumná otázka jednoduše taková otázka, na kterou chceme získat odpověď (Hendl, 2015).

Pro tuto bakalářskou práci byla stanovena výzkumná otázka: Jak vnímají službu asistovaný kontakt sociální pracovníci v Jihočeském kraji?

3.3 Sběr dat a použitá metodika

Sběr dat je dle Reichel (2009) označen jako operační nástroj, který má za cíl realizaci strategického záměru, jež je vymezený zvolenou metodou (Reichel, 2009).

Pro tuto bakalářskou práci byla využita kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Tato technika byla zvolena proto, že je při kvalitativním výzkumu dle Miovskeho (2006) nejčastěji používaná. Před realizací je nezbytná důkladná příprava otázek, které budou v průběhu rozhovoru komunikačním partnerům pokládány, nemusí být však dodržena přesná posloupnost. Bývá na místě se doptat na výpovědi za účelem konkretizace a upřesnění.

Miovský (2006) uvádí podání doplňujících otázek jako jednu z možností, jak téma probrat více do hloubky (Miovský, 2006).

3.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán záměrným výběrem. Záměrný výběr označuje Reichel (2009) jako výběrový soubor, který je volen na základě podobnosti jednotlivých vlastností (Reichel, 2009).

Kritériem pro výběr byl sociální pracovník v organizaci poskytující službu asistovaný kontakt v doprovázející organizaci v Jihočeském kraji. Pro získání komunikačních partnerů autorka oslovila sociální pracovníky, u kterých v současné době probíhají asistované kontakty v rámci doprovázení pěstounských rodin.

Kladná zpětná vazba přišla od celkem pěti komunikačních partnerů (dále jen KP 1, KP 2, KP 3, KP 4, KP 5).

KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5
<ul style="list-style-type: none">• žena	<ul style="list-style-type: none">• žena	<ul style="list-style-type: none">• žena	<ul style="list-style-type: none">• žena	<ul style="list-style-type: none">• žena
<ul style="list-style-type: none">• Počet pěstounských rodin.: 50	<ul style="list-style-type: none">• Počet pěstounských rodin: 52	<ul style="list-style-type: none">• Počet pěstounských rodin : 85	<ul style="list-style-type: none">• Aktuální počet pěstounských rodin: 50	<ul style="list-style-type: none">• Aktuální počet pěstounských rodin: 12
<ul style="list-style-type: none">• Asistované kontakty: 3	<ul style="list-style-type: none">• Asistované kontakty: 5	<ul style="list-style-type: none">• Asistované kontakty: 10	<ul style="list-style-type: none">• Asistované kontakty: 6	<ul style="list-style-type: none">• Asistované kontakty: 1

Obrázek 1 - Identifikační údaje komunikačních partnerů

Zdroj: vlastní výzkum

Na obrázku 1 je u každého z KP uvedeno jeho pohlaví a celkový počet pěstounských rodin, které doprovází organizace, ve které jednotliví KP působí. Dále je uveden počet aktuálně probíhajících asistovaných kontaktů v dané organizaci. Tyto údaje byly zaznamenány z důvodu přesnější představy o tom, v jakém zastoupení je služba asistovaný kontakt poskytována v doprovázejících organizacích.

3.5 Realizace výzkumu

Autorka nejprve prostřednictvím e-mailu oslovila komunikační partnery za účelem zjištění, zda bude v jejich časových možnostech uskutečnit výzkumný rozhovor pro bakalářskou práci. Se sociálními pracovníky nebylo z časových důvodů možné provést rozhovor v rámci osobního setkání, tudíž proběhla vzájemná domluva na telefonickém spojení mimo jejich pracovní dobu. Celkem bylo provedeno pět rozhovorů, z nichž jeden rozhovor byl sepsán písemnou formou prostřednictvím e-mailu z důvodu onemocnění sociální pracovnice.

Před zahájením rozhovoru se autorka představila komunikačním partnerům, jelikož to vnímala jako vhodný začátek pro výzkumný rozhovor. Následně shrnula základní informace týkající se bakalářské práce, čímž je myšleno konkrétně to, na co je má práce zaměřená a jaký je její cíl. Dále autorka upozornila na to, že získané informace a veškerá data budou naprosto anonymně využity pouze pro účely bakalářské práce. Poté přešla k samotnému dotazování. Autorka měla předpřipravené otázky, které respondentům v průběhu rozhovoru kladla. Některé získané odpovědi s respondenty rozebírala více dopodrobna, a to z toho důvodu, že byly příliš obecné. V tomto případě bylo třeba je rozvést. Otázky byly zaměřeny na zkušenosti sociálních pracovníků se službou asistovaný kontakt. Rozhovory trvaly vždy v časovém intervalu 45 až 60 minut.

3.6 Vyhodnocení dat a etika výzkumu

Pro nahrávání telefonických rozhovorů byla využita aplikace diktafon na počítači. Při přepisu získaných rozhovorů bylo nezbytné provést redukci některých slov nebo vět, a to z toho důvodu, aby byla ponechána plynulost rozhovorů, ale pouze v takové míře, aby byl zachován ucelený kontext rozhovoru. Následně bylo provedeno tzv. zakódování textu, čímž je myšleno přidělení klíčových symbolů k jednotlivým částem za účelem možnosti práce s celými oddíly (Miovský, 2006).

Co se týče etiky v provedených výzkumných šetřeních, Disman (2011) uvádí, že je nejdůležitější zachování celkové anonymity u komunikačních partnerů. Proto jsou veškeré uvedené údaje v této práci psané pouze v takovém rozsahu, aby nebylo možné rozeznat, o které sociální pracovníky se jedná (Disman, 2011).

Hendl (2012) dále konstatuje, že je nezbytné držet se zásad etického jednání, jimiž je v první řadě informovaný souhlas od komunikačního partnera, a to jen tehdy, kdy souhlasí s výkonem výzkumného šetření (Hendl, 2012).

Před zahájením pokládání předem připravených otázek byli komunikační partneři seznámeni s účelem rozhovoru a se zachováním anonymity jejich výpovědí. Od všech komunikačních partnerů byl souhlas s účastí na výzkumném šetření zaznamenán prostřednictvím aplikace diktafon na počítači.

4. Výsledky

V této kapitole jsou zahrnuty výsledky vyplývající z uskutečněných rozhovorů. Polostrukturovaný rozhovor byl proveden spolu s pěti komunikačními partnery, jimiž byli sociální pracovníci poskytující službu asistovaný kontakt v rámci doprovázení pěstounských rodin. Všichni komunikační partneři byli velmi přívětiví a ochotní sdělovat své poznatky z praxe, což umožnilo velmi plynulý průběh výzkumného rozhovoru. Komunikační partneři převážně sami rozvíjeli konverzaci, a při realizaci panovala uvolněná a přátelská atmosféra. Bylo potřeba pouze dohlížet na to, aby se rozhovor vyvíjel podle plánu z toho důvodu, aby směřoval ke stanovenému cíli.

V rámci provedených rozhovorů byla pozornost věnována následujícím kategoriím:

1. příprava a průběh prvního setkání;
2. nejčastější problémy při kontaktu;
3. řešení v případě nedostavení se rodiče na schůzku;
4. zpětná vazba od zúčastněných stran;
5. osobní zkušenosti KP se službou.

V úvodu byli všichni KP tázáni na formy asistovaných kontaktů, které v jejich doprovázející organizaci probíhají, a to z toho důvodu, aby bylo zřejmé, na které formy bude rozhovor zaměřen.

KP1, KP 2, KP 3, KP 4 i KP 5 označují jako nejčastější formu asistovaných kontaktů osobní schůzku, na druhém místě je forma telefonická.

Kategorie 1: Příprava a průběh prvního setkání

První kategorie pojednává o tom, jak probíhá příprava jednotlivých účastníků asistovaného kontaktu (dítěte, pěstouna, biologického rodiče).

Na dotaz „*Jak je realizována příprava na asistovaný kontakt?*“ odpovídali komunikační partneři následovně:

KP 1 vypověděl, že se musí nastavit pravidla, podle kterých by se měly všechny zúčastněné strany řídit. Domlouvá se také to, za jakým účelem se kontakt realizuje. KP 1 vysvětluje: *„Jestli to má směřovat k návratu dítěte do péče, což není tak časté, nebo jen jako že se chtějí vidět. Je to důležité proto, že vlastně všichni mají ty informace a vědí, co se bude dít a za jakých okolností. Třeba s dítětem si někdy domlouvá klíčový pracovník i pravidlo pro ukončení kontaktu.“* Dále KP 1 poukazoval na důležitost podání informací dítěti, například sdělení časového úseku, nebo informace o zúčastněných osobách. Zmínil i nastavení pravidel ve chvíli, kdy by chtěl někdo z účastníků skončit. Shoduje se s tímto i s KP 4, který uvádí: *„Domlouváme také to, za jakých okolností může dojít k ukončení kontaktu a co se bude dít, když někomu ta schůzka nebude příjemná, jak to mají dát najevo.“* KP 4 dodává, že se pracuje s potřebami a obavami všech zúčastněných a také to, že hlavním úkolem je chránit zájem dítěte.

KP 2 sdělil, že prvotní kontakt probíhá přes OSPOD a ten rodinu odkáže na doprovázející organizaci. KP 2 dodal: *„Musí se především dítěti vysvětlovat, jak to bude probíhat, kde to bude, co se bude dít.“* Dále KP 2 označuje jako vhodný postup nejprve vzetí dítěte na místo, kde bude asistovaný kontakt probíhat, a to z toho důvodu, že je dítě následně ve známém prostředí a při kontaktu se cítí uvolněnější, nebo je vhodná například částečná přítomnost pěstouna, pokud je dítě bojácné a je vyžadováno jeho zklidnění.

KP 3 sdělil, že organizace, ve které působí je v tomto velmi aktivní, jelikož je asistovaný kontakt jedna ze základních služeb, které v rámci doprovázení poskytují, tudíž sami klíčoví pracovníci zvládají vyhodnotit, zda jim asistenci nabídnout, jelikož znají jejich situaci. Dále KP 3 uvedl: *„Je důležité si vyjasnit cíl toho kontaktu. Aby si ten rodič pojmenoval, co vlastně od toho očekává.“*

KP 3 vysvětlil svou výpověď tak, že si rodič musí vymezit, zda se rodiči pouze stýská a chce uplatnit své právo na kontakt se svým dítětem, nebo zda chce dítěti pouze předat nějaký dárek v rámci narozenin, svátku nebo Vánoc. KP 3 dodává: *„Snažíme se domluvit na tom průběhu, jak to bude probíhat, hlavně kde a v jakém režimu, protože to je nejdůležitější pro to dítě, s ním je to někdy komplikovanější, ale když ví, co přesně se bude dít a kdo bude kde přítomen, je pak jistější a klidnější.“*

KP 4: „*Má připravit vlastně všechny účastníky na ten samotný kontakt. Ta prvotní schůzka bývá hromadná a pak se případně zvlášť doplňují informace pěstounům a dětem a taky se zvlášť některé věci vysvětlují biologickému rodiči.* KP 4 se shoduje spolu s KP 1, KP 2, KP 3 a KP 5 na tom, že na úvodní schůzce je nezbytné vysvětlit účastníkům průběh, stanovit si cíl kontaktu a seznámit všechny účastníky s pravidly, délku setkání, pořadí, ve kterém budou zúčastněn osoby přicházet a pojmenovávají se pravidla, podle kterých se budou dotyční řídit. KP 4 dodává: „*Taky je důležité stanovit si to, co by to hlavně mělo přinést, řeší se, čeho se třeba obávají a s těma obavami se dále pracuje.*“

KP 5: „*Sepisujeme si vždy jak a kde to proběhne, v jakém intervalu a nějaká pravidla, podle kterých by měli všichni jet.*“

Z toho vyplývá, že komunikační partner 1,2,4 a 5 označuje a vyhodnocuje přípravu na asistovaný kontakt jako nejdůležitější.

Přípravná schůzka může být tedy hromadná, avšak následně je možné přizvat jednotlivé strany za účelem dovysvětlení některých záležitostí. KP také zmiňují podání dítěti dostatek potřebných informací jako důležitou součást přípravy, a to z toho důvodu, aby dítě pocíťovalo jistotu.

Kategorie 2: Nejčastější problémy při kontaktu dítěte v PP s biologickým rodičem

I přes dostatečnou přípravu se sociální pracovníci setkávají při výkonu asistovaného kontaktu s některými problémy.

Kategorie 2 byla vytvořena tedy na základě otázky: „*Co vnímáte jako nejčastější problém, ke kterému při asistovaném kontaktu dochází?*“

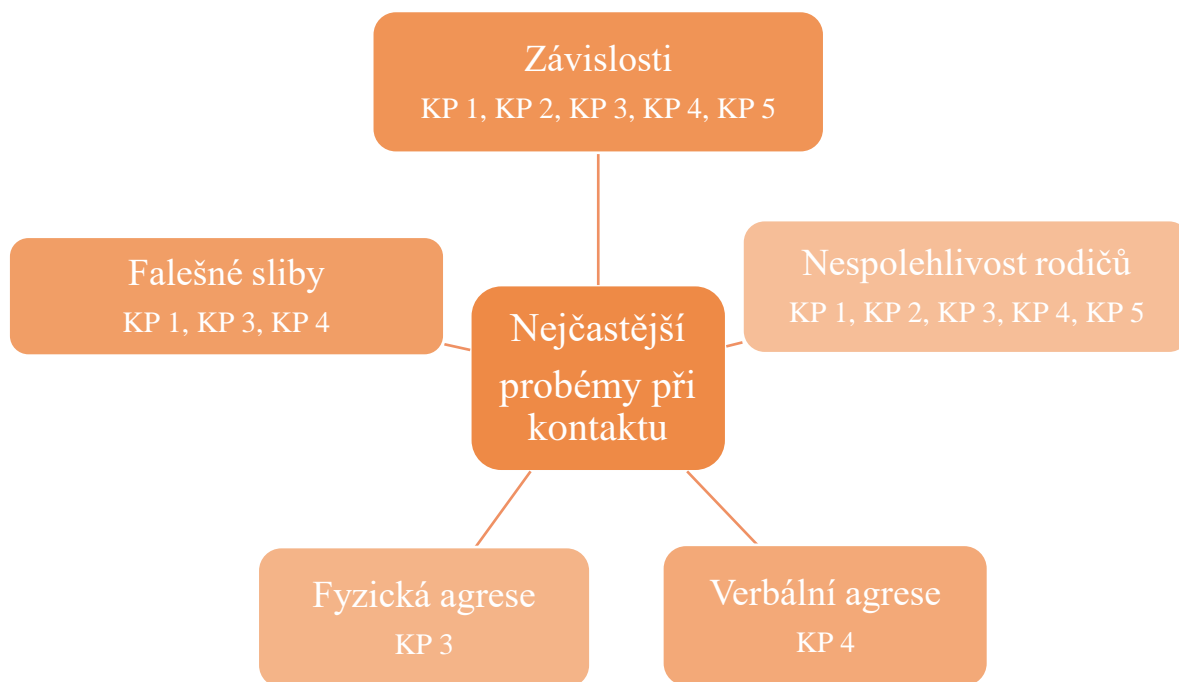
KP 1 v první řadě zmínil nedochvilnost. „*Rodič se často na schůzku dostaví pozdě, nebo nepřijde vůbec.*“ Dále uvádí, že je tato problematika často spojená se závislostmi, nebo se zahálčivým způsobem života.

KP 2 sdělil, že „*Je to hodně nespolehlivost rodičů.*“ Tuto problematiku zmínili na prvním místě i KP 1, KP 4, KP 5. KP 2 ve své výpovědi dále uvádí: „*Většinou to je že jsou rodiče*

na návykových látkách, takže to jde často jedno s druhým, myslím závislost a nespolehlivost.“ Pojmenovává tak úzkou souvislost mezi závislostmi a nespolehlivostí. Na tuto souvislost poukazuje i KP 3, který uvádí: *„Hodně to jsou ty závislosti. To je nejtěžší, když fetují a stojí o to dítě, tam to opravdu nefunguje. Třeba když je matka závislá, je v léčbě, takže to probíhá podle toho, zda se zrovna léčí nebo neléčí.“* Dále KP 3 objasňuje svou výpověď tak, že rodič, který nastoupí do léčebného zařízení z důvodu závislosti způsobuje nepravidelnost kontaktů, což na dítě dle něj působí zmatečně, a tudíž velmi negativně. KP 3 dodává: *„Hodně rodiče slibují něco, co nemohou splnit, takže to se snažíme nějak hlídat a regulovat.“*

Závislosti a chování s tím spojené hodnotí i KP 4 jako závažný problém, který znemožňuje hladký průběh při kontaktu dítěte s jeho biologickým rodičem. Zajímavostí bylo sdělení od KP 4, kdy uvedl, že matka v průběhu asistovaného kontaktu konzumovala alkohol na toaletě. KP 4 dodal: *„Takže si troufám říct, že někdy ty závislosti v tomto opravdu hrají roli.“* Ten dále zmínil i to, že rodiče často dětem přislíbují pro ně nesplnitelné záležitosti.

KP 3 navíc zmiňuje: *„I se vlastně stalo, že byl otec agresivní a volala se policie, takže po dohodě s OSPODEM se vlastně vyřídilo to, že tohle nejde, pěstounka to taky absolutně odmítla.“* Byla zde zmíněna i slovní agresivita ve výpovědi od KP 4.

Obrázek 2 - Nejčastější problémy při kontaktu

Zdroj: vlastní výzkum

Kategorie 3: Nedostavení se rodiče na schůzku

Tato kategorie byla vytvořena na základě otázky: „*Jak se běžně řeší situace, kdy se rodič nedostaví na schůzku?*“ Otázka byla položena na základě již zmiňovaného problému „*nespolehlivost rodičů*“, jelikož pod to spadá i nedostavení se na již předem domluvenou schůzku. V této kategorii byly shledány dosti podobné, ale i rozdílné přístupy. Hrál zde roli několik faktorů, čímž bylo např. to, zda se rodič omluví, zda se situace již někdy v minulosti odehrála a také postoj pěstounské rodiny vůči těmto komplikacím. Ve výsledku se jednalo o rozpor mezi tím, zda vyjít vstříc s náhradním termínem či nikoli.

KP 1 si ověřuje například hodinu před smlouvanou schůzkou, zda s ní rodič opravdu počítá. V případě, že rodič na schůzku nedorazí a ozve se až zpětně, vyjde se vstříc. Sociální pracovník i pěstounská rodina musí mít časové možnosti pro setkání.

KP 2 uvedl, že v případě soudně nařízených kontaktů, kdy je setkání domluvené například v intervalu 1x týdně, by se měl pracovník řídit tímto a náhradní termíny při

zrušení neposkytovat. Dále sdělil, že pěstouni bývají velmi vstřícní a jsou schopni se na tomto domluvit. Osobně by ale vstříc nevycházel.

KP 3 na tuto otázku reagoval: *„To je těžká otázka. My jsme se totiž snažili ze začátku vyhovět tomu rodiči, aby o ten kontakt nepřišli, protože jsme věřili že to tak má být, ale po zkušenostech jsme zjistili že se to obrací proti nám a už to děláme tak že pokud to ten den prošvihne, další kontakt proběhne až zas třeba za další měsíc, podle pravidel zkrátka.“*

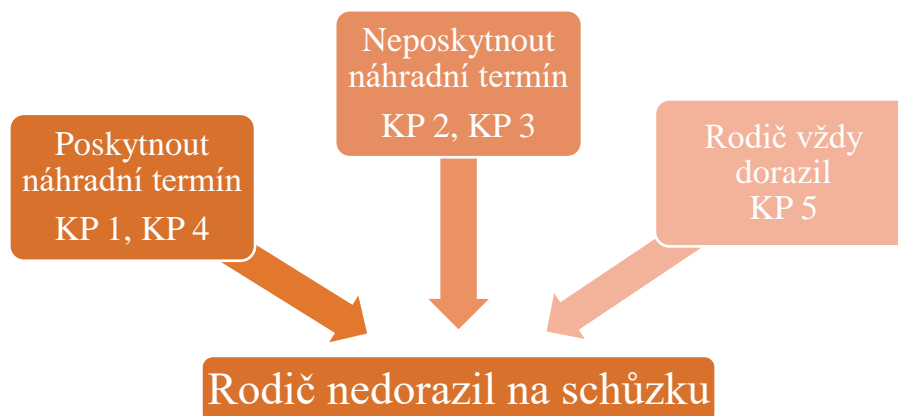
Z toho plyne, že KP 3 v současné době nevychází vstříc rodiči v případě, že rodič vynechá předem domluvené setkání a ozve až poté.

KP 4 v souvislosti s dotazem uvedl: *„Ono se to stává, že sám rodič tu schůzku zruší. Pokud má pracovnice volnou kapacitu a všichni souhlasí s tím, že se nahradí termín a rodiči se vstříc vyjde, ale pokud by se něco takového dělo opakovaně tak není vůle proto, abychom vycházely vstříc. Když tomu ani dítě není 100 % nakloněno.“*

To znamená, že KP 4 vyjde vstříc v případě, že jsou tomuto všechny strany nakloněny a že má sociální pracovník volné kapacity pro náhradní termín.

KP 5 uvedl, že rodič vždy na domluvenou schůzku dorazil.

Na obrázku 4 jsou znázorněny jednotlivé přístupy komunikačních partnerů k řešení situace, kdy se rodič bez omluvy nedostaví na předem domluvené setkání.

Obrázek 3 - Nedostavení se rodiče na schůzku

Zdroj: vlastní výzkum

Kategorie 4: Zpětná vazba zúčastněných stran

Tato kategorie byla vytvořena na základě dotazu „*Jakou dostáváte zpětnou vazbu od rodin, kterým poskytujete službu asistovaný kontakt?*“

KP 1 sdělil, že biologičtí rodiče hodnotí asistenci při kontaktu kladně a vnímají sociálního pracovníka jako oporu a záchytný bod. Dále KP 1 porovnává s postojem pěstouna, který je oproti postoji biologického rodiče negativní. Pěstoun má dle něj často pocit, že se sociální pracovník staví proti němu.

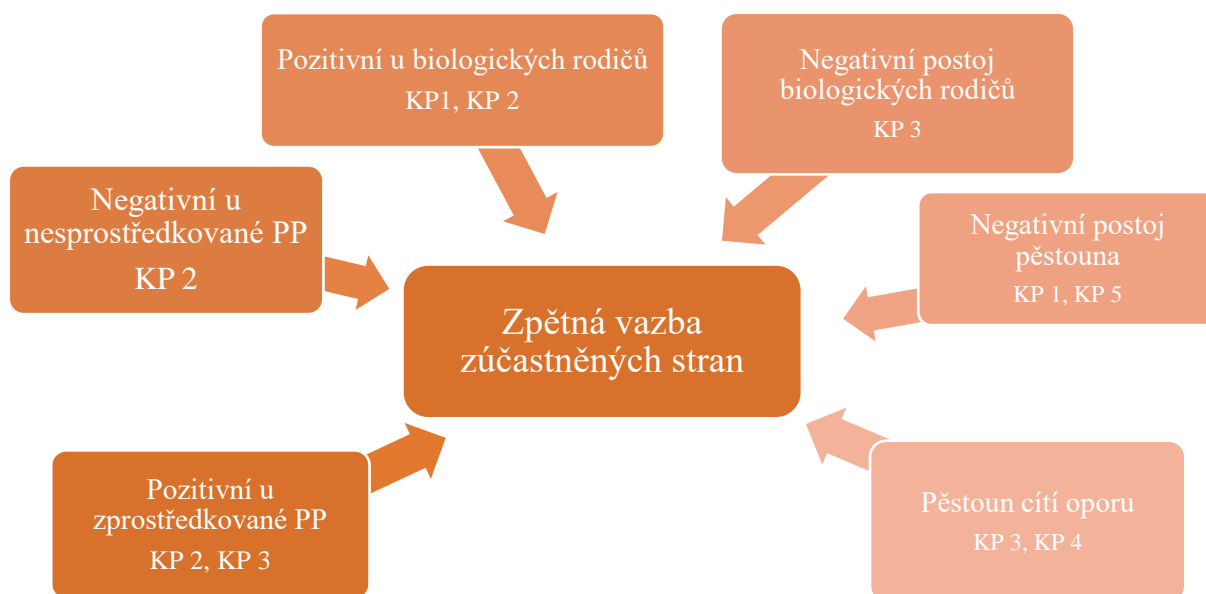
KP 2 uvedl, že v případech zprostředkované pěstounské péče jsou rodiče k asistovaným kontaktům více nakloněni, jelikož prošli přípravou na kontakt a vědí, jak jsou asistence a kontakty důležité. Dále KP 2 uvádí: „*U té příbuzenské jde spíše o to, že když toho člověka znají a vědí, že se o to dítě nestarají tak je těžké si připustit to, že ten rodič opravdu na ten kontakt má právo a je tam ta spolupráce komplikovanější. Že někdy říkají že ona místo výchovy pila a kradla a teď se chce jako vídat.*“

KP 3 také uvedl pozitivní zpětnou vazbu u zprostředkované pěstounské péče, protože pouze v té probíhají asistované kontakty. „*Všichni to vnímají pozitivně, jelikož když tam ty kontakty jsou, tak nás berou jako oporu.*“ Dále uvádí jednotlivé odlišnosti v postojích u biologických rodičů: „*Ty rodiče jsou opravdu různí, někdy s tím vůbec nesouhlasí a*

mají vůči nám vztek. Potom je tam skupina rodičů, kterým přijde divný, že tam na ně někdo kouká. Ale měli jsme i rodiče, který to ocenil a byl rád, že tam jsme.“

KP 4 sdělil, že je to individuální záležitost. U biologických rodičů dle KP 4 panuje strach z toho, že bude klíčový pracovník na straně pěstouna a on bude utlačován. Později však prý biologický rodič zjistí, že asistence slouží jako opora pro všechny zúčastněné strany a napomáhá plynulosti schůzky. KP 4 dále uvedl, že pěstoun vnímá asistenci jako oporu, jelikož pociťuje z počátku strach z biologického rodiče a obává se jeho chování.

KP 5 uvedl, že pěstoun o asistovaný kontakt příliš nestojí a nejráději by ho zrušil. To je způsobené nevhodným chováním ze strany pěstounky.

Obrázek 4 - Zpětná vazba zúčastněných stran

Zdroj: vlastní výzkum

Kategorie 5 - Vlastní zkušenosti komunikačních partnerů se službou

Kategorie 5 vznikla na základě položené otázky, která zněla: „*Jaké máte se službou zkušenosti vy?*“

KP 1 vypověděl, že zastává asistované kontakty převážně z hlediska odbornosti. Dále výpověď objasnil tak, že je pro všechny zúčastněné strany přínosné to, že na kontakt dohlíží odborný pracovník, který prošel potřebným vzděláním a tím dokáže vést setkání

tím správným směrem. Dále kladl důraz na nastavení pravidel, díky kterým může setkání správně fungovat.

KP 2 je toho názoru, že by asistovaný kontakt neměl trvat věčně. Dle něj by to měl být „mezistupeň“, který by sloužil k nastavení a osvojení některých pravidel, které by vedly k tomu, aby kontakt mohl probíhat i bez asistence. Dále KP 2 svou odpověď rozvedl: „*Nemyslím si, že by to mělo zvládat dítě s rodičem o samotě, ale že by spolu vydrželi hodinu například na hřišti a zvládli by to bez asistence, to si myslím že je ta správná cesta.*“ Na závěr KP 2 uvedl, že i přesto, že jsou asistované kontakty někdy náročné, mají do budoucna pro dítě smysl.

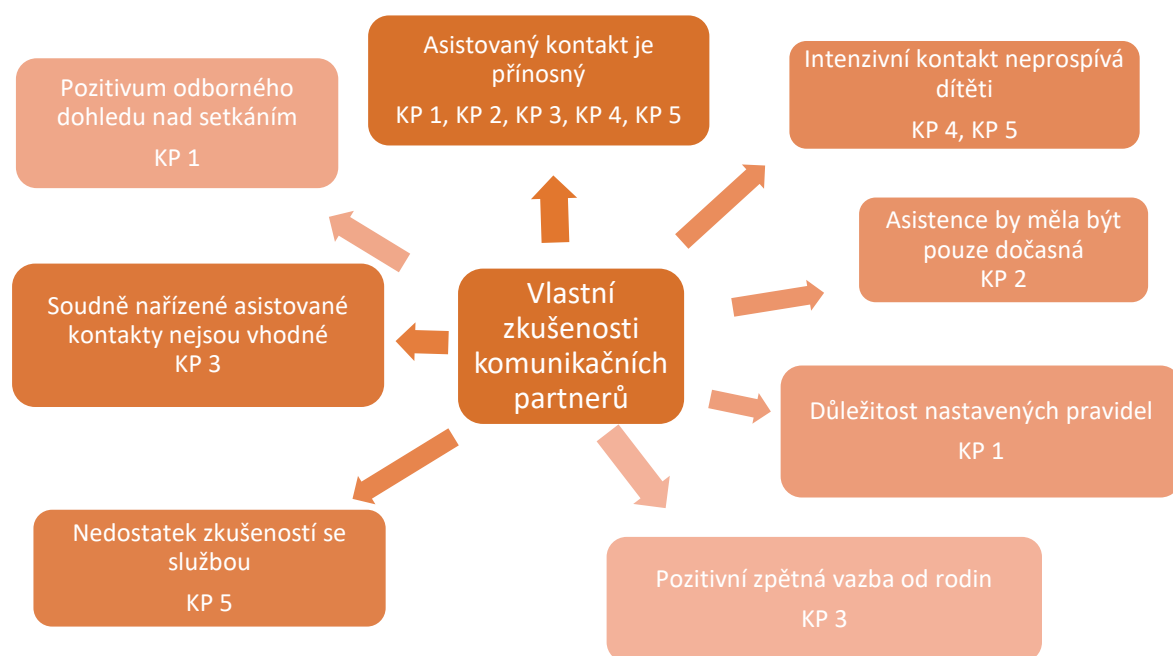
KP 3 označil asistované kontakty za užitečné. Upřesnil, že konkrétně soudně nařízené kontakt příliš nepodporuje. KP 3 pojmenoval službu asistovaný kontakt jako nejoceňovanější službu, kterou organizace poskytuje. KP 3 rozhovor zakončil větou: „*Tím že je neděláme tam kde to nemá smysl, ale tam kde je děláme, tak je děláme proto, že tam smysl mají.*“

KP 4 sdělil, že si je vědom toho, že je pro dítě důležité vědět o svých rodičích, ale dle jeho názorů není příliš potřeba, aby byl kontakt častý. Dále upřesnil interval, který je dle něj vhodný, a to např. 1x za 4-6 měsíců. KP 4 je toho názoru, že častější kontakty narušují plynulost života dítěte a příliš zasahují do jeho běžného chodu. KP 4 shrnul: „*Můj pohled je tedy takový, že je dobré nechat dítěti rozpoznat ty svoje kořeny, ale v mnoha případech stačí menší intenzita.*“

KP 5 vypověděl, že jeho zkušenosti nejsou příliš bohaté. Asistovaný kontakt fyzickou formou proběhl pouze jedenkrát a následně pouze telefonicky. Nyní kontakt probíhá formou dopisů z důvodu vazby matky. Dále KP 5 konstatoval, že dítěti častější kontakt příliš neprospívá.

Komunikační partneři se v této kategorii shodují na tom, že je kontakt mezi dítětem a rodičem přínosný a se službou asistovaný kontakt mají ve větší míře kladné zkušenosti. Služba asistovaný kontakt je pro ně smysluplná, jelikož se její smysl prokazuje v pozitivní zpětné vazbě od rodin, kterým je poskytována. Některé rodiny pak pozitivní zpětnou vazbu předávají pracovníkům, kteří pro ně službu vykonávají.

Někteří komunikační partneři nezastávají příliš častý kontakt, a to z toho důvodu, že to působí negativně na dítě. Někteří komunikační partneři vyzdvihují důležitost nastavených pravidel, díky kterým služba funguje tak, jak má.

Obrázek 5 - Vlastní zkušenosti komunikačních partnerů

Zdroj: vlastní výzkum

5. Diskuse

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak je služba asistovaný kontakt využívána v organizacích doprovázející pěstounské rodiny v Jihočeském kraji. Výzkum byl zaměřen na to, jak vnímají službu asistovaný kontakt sociální pracovníci poskytující službu asistovaný kontakt v doprovázejících organizacích.

Ke splnění cíle práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Výzkum byl realizován metodou dotazování a technikou polostrukturovaného rozhovoru. Kvalitativní data byla analyzována metodou otevřeného kódování, jež se jevila jako nejvhodnější pro získání potřebných výsledků. Výsledky byly získávány pokládáním předem připravených otázek komunikačním partnerům, kteří byli vybíráni na základě záměrného výběru a tvořili tak výzkumný soubor.

Pozornost byla věnována především následujícím kategoriím:

1. příprava a průběh prvního setkání;
2. nejčastější problémy při kontaktu;
3. řešení v případě nedostavení se rodiče na schůzku;
4. zpětná vazba od rodin;
5. osobní zkušenosti komunikačních partnerů se službou.

Získané výpovědi se převážně shodovaly s metodikou Manuál služby asistovaný kontakt, kde jsou popsány veškeré oblasti týkající se služby asistovaného kontaktu. Komunikační partneři z velké části označovali kontakt dítěte v pěstounské péči se svým biologickým rodičem za velmi důležitý proces, který umožňuje dítěti poznat své kořeny. Toto tvrzení je uvedeno v již zmiňované metodice. MSAK (2011) uvádí, že by děti, které nemají možnost vyrůstat ve své původní rodině, měly mít příležitost poznat, kdo jsou jejich biologičtí rodiče, jak vypadají a mít s nimi alespoň nějaký kontakt. Někteří z komunikačních partnerů dokonce uvedli i důležitost tvorby identity, což úzce souvisí s kontaktem s biologickou rodinou. Dítě díky tomu lépe pozná, kde jsou jeho kořeny a kým je ve skutečnosti on sám (MSAK, 2011).

Jak konstatuje Sinclair (2005), někdy mohou být kontakty jak přínosné, tak i naopak. Je tím myšleno například to, že se dítě těší a zároveň bojí. Takovou situaci uváděli ve svých výpovědích i někteří komunikační partneři. Proto je třeba dítě na kontakt dostatečně připravit (Sinclair, 2005). Neil (2004) uvádí, že příprava na setkání je stěžejním předpokladem pro úspěšnost (Neil, 2004).

I přesto, že jsou všechny zúčastněné strany seznámené s pravidly, mohou při kontaktu dítěte s biologickým rodičem nastat problematické situace. Komunikační partneři toto zmiňovali v průběhu výzkumných rozhovorů. Problematické situace byly zaznamenány v kategorii 2. Jednalo se nejčastěji o výskyt závislostí u biologických rodičů, s čímž se pojí např. zmiňovaná nespolehlivost rodičů, nedochvilnost, slibování nesplnitelných slibů, verbální či fyzická agrese.

Sinclair (2009) sděluje, že nespolehlivost rodičů může v dítěti vyvolávat velmi negativní emoce Sinclair (2005). V metodice MSAK (2011) je uvedeno, že v případě nedostavení se na schůzku některého z účastníků budou se skutečností obeznámeni všechny zúčastněné strany a s tím, kdo na schůzku nedorazil je sjednaná schůzka za účelem zjištění příčin takového jednání. Může být sjednaná i schůzka náhradní (MSAK, 2011). Poskytnutí náhradní schůzky však dle zjištěných dat není samozřejmostí. Možnost nabídky náhradního termínu zmínil komunikační partner KP 1 a KP 4, KP 2 a KP 3 s tímto nemá příliš kladné zkušenosti, a proto se ve většině případů řídí stanovenými pravidly a situaci řeší tak, že pokud se rodič nedostaví na předem domluvenou schůzku, bude setkání realizováno až např. následující měsíc.

Dle metodiky MSAK (2011) se neprokázala asistence při kontaktu, který probíhal telefonickou formou jako vhodná (MSAK, 2011). Toto tvrzení potvrzuje KP 1, který navíc uvedl, že dle něj v současné době příliš nefungují ani kontakty formou dopisů.

Z výsledků vyplynulo, že co se týče vlastních zkušeností komunikačních partnerů s kontakty mezi dítětem v pěstounské péči s biologickým rodičem a se službou asistovaný kontakt, komunikační partneři se k němu staví velmi kladně. KP 2 je toho názoru, že by v ideálním případě neměl být asistovaný kontakt navždy. Dle něj by to měl být „mezistupeň“, který by sloužil k nastavení a osvojení některých pravidel, které by vedly k tomu, aby kontakt mohl probíhat i bez asistence. Tento názor se též vyskytuje v

dokumentu Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv ke kontaktům dítěte v pěstounské péči nejen s rodiči (2020), kde stojí, že by asistovaný kontakt neměl být chápán jako trvalé řešení situace (Ochránce, 2020). Jak uvedl KP 5, na dítě v pěstounské péči kontakt s jeho biologickým rodičem nemá příliš dobrý vliv. S tímto částečně souhlasil i KP 4, který konstatoval, že zastává méně intenzivní kontakty, v některých případech by je odstranil úplně.

KP 3 na samotný závěr uvedl: „*Tím že je neděláme tam kde to nemá smysl, ale tam kde je děláme, tak je děláme proto, že tam smysl mají.*“ Z tohoto vyplývá, že pro poskytování služby asistovaný kontakt je nutné důkladné vyhodnocení situace, zda v konkrétní situaci kontakty význam mají či ne.

Někteří komunikační partneři označují službu asistovaný kontakt za nejvíce oceňovanou službu, která je v rámci doprovázení poskytována.

To, v jak početném zastoupení je služba asistovaný kontakt využívána z celkového počtu pěstounských rodin vedených v evidenci doprovázejících organizací, je zaznamenáno na obrázku 1.

Pomocí výzkumu se zjistilo, že i přes přípravu všech zúčastněných stran mohou nastat potíže, se kterými se musí sociální pracovník vypořádat.

Na základě výpovědí je zřejmé, že sociální pracovník poskytující asistovaný kontakt musí umět jednat pohotově a zvládat nečekané situace, které proces služby mohou narušit. Klíčové je dokázat jednat za pochodu.

Výzkumem bylo zjištěno, že někteří sociální pracovníci přistupují k doprovázení pěstounských rodin a ke službě asistovaný kontakt jako ke svému poslání.

Výsledky bakalářské práce mohou být požitý jako souhrnný studijní materiál pro studenty zabývající se tematikou pěstounské péče. Dále mohou sloužit jako zdroj inspirace pro sociální pracovníky poskytující doprovázení pěstounských rodiny a službu asistovaný kontakt.

6. Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak je služba asistovaný kontakt využívána v organizacích doprovázející pěstounské rodiny v Jihočeském kraji. To, jak je služba využívána, bylo zjišťováno v úplném začátku rozhovoru z důvodu lepší představy o zastoupení ve srovnání s celkovým počtem pěstounských rodin. Obrázek 1 zaznamenává, kolika rodinám je služba asistovaný kontakt poskytována z celkového počtu pěstounských rodin, které vedou v evidenci jednotlivé doprovázející organizace.

V návaznosti na cíl práce byla stanovena výzkumná otázka: *„Jak vnímají službu asistovaný kontakt sociální pracovníci působící v doprovázejících organizacích?“* V rámci výzkumu bylo zjištěno, že komunikační partneři vnímají službu převážně kladně.

Pro získání potřebných dat byla použita kvalitativní výzkumná strategie. Výzkumný soubor byl vybrán metodou záměrného výběru. Tvořilo jej 5 komunikačních partnerů. Data byla získávána pomocí metody dotazování a techniky polostrukturovaného rozhovoru. To znamená, že byly komunikačním partnerům pokládány předem připravené otázky, které směřovaly k získáním odpovědí na stanovenou výzkumnou otázku. Rozhovory byly přepsány doslovně, pouze s redukcí některých slov či vět, a to pouze v takovém rozsahu, aby zachovaly kontext sdělení. Data byla následně zpracována otevřeným kódováním. Po zpracování vzniklo 5 kategorií: příprava a průběh prvního setkání, nejčastější problémy při kontaktu, řešení v případě nedostavení se rodiče na schůzku, zpětná vazba od rodin, osobní zkušenosti komunikačních partnerů se službou. Kategorie byly vytvořené na základě kódů, které se nejčastěji ve výpovědích komunikačních partnerů opakovaly.

Z výsledků vyplynulo, že přípravu hodnotí komunikační partneři jako podstatnou a velmi důležitou složku, bez níž by nešlo službu asistovaného kontaktu vykonávat tak dobře, jako to jde s ní. Dále bylo zjištěno, že i přes důkladnou přípravu mohou při kontaktu nastat problémy, se kterými se musí sociální pracovník vypořádat. Nejčastějšími uváděnými problémy jsou např. závislosti na některých návykových látkách, z čímž se často pojí nespolehlivost rodičů, nedochvilnost, slibování nesplnitelného, nebo verbální či fyzická agrese.

Komunikační partneři se ochotně podíleli na provedených rozhovorech, byli vstřícní a otevření. Díky tomu bylo možné snadno provést výzkumné šetření.

Bylo velmi obohacující nahlédnout do tematiky služby asistovaného kontaktu u pěstounských rodin jejich očima.

7. Seznam literatury a zdrojů

1. Attachmentové centrum ATTA, 2018-2022 [online], [cit. 2022-3-28]. Dostupné z: <http://www.attachment.cz/zasady-ochrany-osobnich-udaju/>.
2. BARBER, J., DELFABBRO, P., GILBERTSON, R., 2004. *Children in Foster Care*. London: Routledge. 2004. 240 s. ISBN 978-1138970359.
3. BOWLBY, J., 1997. *Attachment and loss*. Publisher: PIMLICO (RAND). 448 s. 9780712674713.
4. BUBLEOVÁ, V., 2014. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3.přepřac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.
5. BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A. VRÁNOVÁ, L., FRANTÍKOVÁ, J., 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. 104 s. ISBN 978-80-87455-01-2.
6. BUTULOVÁ, B., 2011. *Manuál služby asistovaný kontakt* [online]. Brno: Sdružení pěstounských rodin [cit. 2022-3-12]. Dostupné z: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Manual-sluzby-Asistovany-kontakt.pdf>.
7. ČERNÁ, R., KOCOURKOVÁ, J. 2018. *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou* [online], [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: https://kontaktdetivnrp.cz/downloads/manual_kontakt_deti_v_NRP_s_biologickou_rodinou.pdf.
8. DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vydání. Praha: Karolinum. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
9. *Dobrá rodina.*, 2021. *Doprovázení pěstounů* [online]. Praha: Dobrá rodina [cit. 2022-2-14]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazenipestounu/>.
10. *Formy náhradní rodinné péče*, 2021 [online], [cit. 2022-2-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.
11. GABRIEL, Z., NOVÁK, T., 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

12. HENDL, J., 2015. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 5. rozšířené vydání. Praha: Portál. 736 s. ISBN 978-80-262-0981-2.
13. HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
14. HOLUB, M., et. al., 2011. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími*. Praha: Leges. 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7.
15. KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK, Z., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.
16. LOEHLIN, J. C., HORN, J. M., ERNST, J. L., 2007. *Genetic and environmental influences on adult life outcomes: Evidence from the Texas Adoption Project. Behavior Genetic*. 37. doi: 10.1007/s10519-007-9144-5.
17. MATĚJČEK, Z., 2013. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál. 144 s. ISBN: 978-80-262-0519-7.
18. MATĚJČEK, Z., 2005. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum. 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
19. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H., 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. 168 s. ISBN 978-80-246-3336.
20. MATOUŠEK, O., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8548-2.
21. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
22. NEIL E., HOWE, D, 2004 *Contact in Adoption and Permanent Foster Care: Research Theory and Practice*, London: British Association for Adoption and Fostering. 250 s. ISBN 978-1903699607.
23. Nový občanský zákoník, 2022 [online], [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
24. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*, 2022 [online], [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/pruvodce-nahradni-rodinnou-peci.pdf>.
25. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

26. ROGALEWICZOVÁ, R. a kol., 2018. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 123 s. ISBN 978-80-7400-713-2.
27. Sinclair, I., 2005. *Fostering Now: Messages from Research*. London: Jessica Kingsley Publishers. ISBN: 978-1843103622.
28. SOBOTKOVÁ, I., 2016. *Vyjádření konzultanta projektu Bezpečí dítěte při setkávání s vlastními rodiči a při jeho návratu domů* [online]. Dostupné z: https://kontakt-detivnpr.cz/downloads/manual_kontakt_deti_v_NRP_s_biologicke_rodinou.pdf.
29. UHLÍŘOVÁ, V., 2014. *Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou* [online]. Nový Bor: Velký vůz Sever. Dostupné z: <https://www.velkyvuz-sever.cz/downloads/kontakt-ditete-v-nahradni-rodinne-peci.pdf>.
30. UHLÍŘOVÁ, V., 2012. *Vztahový labyrint v náhradní rodině. Vlastní rodina přijatých dětí* [online]. Říčany: Občanské sdružení Rozum a Cit. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/online-katalog/vztahovy-labyrint-v-nahradni-rodine-vlastni-rodina-prijatych-deti/>.
31. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. 2016. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 156 s. ISBN 978-80-7421-120.
32. VLČKOVÁ, H., et al., 2015. *Metodika pro asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou* [online]. Říčany: Rozum a Cit, z. s. [cit. 2022-3-12]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/online-katalog/metodika-pro-asistovany-kontakt-ditete-s-biologicke-rodinou/>.
33. VRTBOVSKÁ, P., 2011. *Kuchařka od Natamy, příběhy z praxe a metodické listy pro moderní práci v oboru náhradní rodinné péče*. Praha: Natama.
34. WINNETTE, P., 2018. *Co je attachment? v pěti bodech pro rodiče, pěstouny a odborné pracovníky v oboru péče o děti*. Praha: Natama. 25 s. ISBN 978-80907023-0-1.
35. Zákon č. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník* [online], [cit. 2022-3-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
36. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí [online], [cit. 2022-3-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

37. ZEZULOVÁ, D., 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál. 198 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

8. Seznam obrázků

Obrázek 1 - Identifikační údaje	24
Obrázek 2 - Nejčastější problémy dítěte v PP s biologickým rodičem	31
Obrázek 3 - Nedostavení se rodiče na schůzku	33
Obrázek 4 - Zpětná vazba zúčastněných stran	34
Obrázek 5 - Vlastní zkušenosti komunikačních partnerů	36

9. Seznam použitých zkratk

KP – komunikační partner

MSAK – Manuál služby asistovaný kontakt

Např. – například

NOZ – nový občanský zákoník

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

PP – pěstounská péče